

דגם תשובות לשאלון בתנ"ך לבתי הספר הדתיים

מס' 002581, קיץ תשע"ט

חלק א – בראשית

1. פרקים א-ב' – סיפור הבריאה

- א. (1)** נאמר "יום אחד" ולא יום ראשון, בניגוד לשאר הימים.
רש"י: בא ללמד שה' היה יחיד בעולמו, שהמלאכים נבראו ביום השני.
רמב"ן: מאחר שלא היה עדיין יום שני, לכן נקרא יום אחד – שני הוא למניין.
אבן עזרא: נוצרה יחידה של יום אחד עם מעשה הבריאה של היום הראשון. ערב+בוקר = יום אחד.
- (2)** נאמר פעמיים "כי טוב" (לעומת רוב הימים בהם נאמר פעם אחת) – אחת על השלמת מלאכת היום השני (מלאכת המים) ואחת על מעשה היום השלישי.
- ב. (1)** בפרק א' מסופר שהאדם נברא זכר ונקבה, ובפרק ב' האישה נבראת מצלע האדם.
רש"י לפי המדרש – נברא אדם עם שני פרצופים ואחר כך ה' חילק אותו לשתי ישויות – זכר ונקבה.
לפי הפשט – בפרק א' תיאור כללי שנבראו שניהם ביום השישי, ובפרק ב' יש פירוט כיצד נבראו.
- (2)** בין האמירה של ה' כי האדם צריך בת זוג לבין תיאור בריאת האישה האדם קורא לכל בעלי החיים בשמות, ולא ברור מדוע קריאת השמות שייכת לעניין / מצויה כאן / מפרידה בין שני חלקי הסיפור.
על פי הרמב"ן, האדם הבין בזכות קריאת השמות לבעלי החיים שהוא צריך בת זוג. כלומר באמצעות קריאת השמות הבין האדם שאף אחד מבעלי החיים לא יכול להיות בת הזוג שלו, ובנוסף האדם יחשוב שכשם שלבעלי החיים יש בן זוג כך גם הוא צריך בת זוג.
- ג.** לאיש ולאישה יש מעמד שקול ושווה, ויש להם תפקידים השונים זה מזה ומשלימים זה את זה.

2. פרק ט"ו, פסוקים ז'-כ"א – ברית בין הבתרים

- א. (1)** אברהם לוקח בעלי חיים ומבתר אותם, ולפיכך האש (המייצג את השכינה) עובר בין בתרי החיות.
- (2)** "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" – בני ישראל ירדו מצרימה.
"ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" – המצרים העבידו את בני ישראל בפרך.
"וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי" – המצרים לוקים בעשר המכות ובקריעת ים סוף.
"ואחרי כן יצאו ברכש גדול" – בני ישראל יצאו ממצרים ברכוש רב (של המצרים).
- ב. (1)** מדוע ה' מעניש את מי שמקיים גזרתו.
- (2)** על פי רמב"ן – המצרים הענישו את עם ישראל יותר מגזרת ה', אנ: המצרים עשו זאת מתוך מניעים שליליים ולא מרצון לקיים גזרת ה' אנ: שה' גזר על כלל המצרים, אבל כל אדם פרטי שהציק לישראל חייב בעונש.
- ג.** אברהם חש מהפסד ירושת הארץ (בגלל חטאים שלו או של זרעו או משום שהכנענים ישובו בתשובה). ה' הבטיח לו שעם ישראל יירש את ארץ-ישראל ללא תנאי.

3. פרקים כ"ה וכ"ז – יעקב ועשו

- א. (1)** רש"י: הבכורה מזכה בעבודת המקדש (לעתיד לבוא) אך עשו אינו חפץ בה מפני שיש בה סכנת מיתה.
- (2)** אבן עזרא: עשו חשש שימות לפני אביו ולכן לא יזכה בחלק הכפול שהבכור זכאי לו.
- ב. (1)** רמב"ן: יצחק תכנן לברך את עשו בברכת אברהם כיוון שעשו הבכור וראוי לירש ועשו לא היה רשע בעיניו.
רד"ק: יצחק ידע שעשו אינו אדם הגון ולכן תכנן לברך את עשו בברכה של טוב חומרי בלבד.
רש"י הירש: יצחק תכנן שיעקב ועשו יתחלקו בברכות, יעקב בצד הרוחני ועשו בצד החומרי.
- (2)** רמב"ן: רבקה ידעה בנבואה שברכת אברהם מיועדת ליעקב, או ידעה שעשו רשע ולא ראוי לברכה.
רד"ק: רבקה התנגדה משום שלא ידעה על תוכניתו של יצחק וחשבה שהוא מיעד את ברכת אברהם לעשו.
רש"י הירש: רבקה הבינה שיעקב צריך לקבל גם את הברכה הגשמית וגם את הרוחנית, כי ידעה שלא תצלח שותפות בין יעקב לעשו.
- ג.** רבקה פעלה כדי שיעקב יזכה לברכה מיצחק בלב שלם. היא חששה לספר ליצחק על הנבואה שקיבלה שמא יצחק לא יברך את יעקב כלל.

4. פרק ל"ז, פסוקים א'-כ"ה

- א. יוסף מספר את דיבת האחים ליעקב. יעקב אהב את יוסף יותר מאחיו. יוסף חלם חלומות על הגדלות והשלטון שלו על אחיו. יוסף סיפר על החלומות לאחים.
- ב. (1) האחים חשבו שיוסף מתכנן לגרום למותם (הרוחני או הגשמי).
(2) הראיה: האחים אינם מתחרטים על מכירת יוסף אלא על אכזריותם שלא התייחסו לתחנוניו. לפיכך היו מכירת יוסף או גרימת מותו מוצדקות בעיניהם.
- ג. (1) שאכלו ושתו ללא נקיפות מצפון בזמן שמכרו את יוסף.
(2) כשם שהאחים אכלו לחם והחליטו על מכירת יוסף, כך אחשוורוש והמן אכלו לחם ושתו בזמן שנגזרה הגזירה על עם ישראל.

5. פרק מ"ד — עלילת הגביע ונאום יהודה

- א. השתלת הגביע בחיקו של בנימין והאשמתו בגניבתו והניסיון להעניש רק אותו גרמו לאחים להגן עליו. ההגנה עליו, בניגוד להפקרתו של יוסף בעבר, הוכיחה ליוסף שהאחים חזרו בתשובה שלמה.
- ב. (1) יהודה מנסה להרגיע ולפייס את יוסף.
(2) המילים המנחות הן: אדון ועבד, אב, אח, נער, ילד.
- ג. (1) החשד של יוסף: האחים שונאים את בנימין משום שיעקב אוהב אותו, אך משום שבנימין הבין שהאחים מכרו את יוסף ועל כן בנימין רב עם האחים.
(2) למען הבטחת שלומו של בנימין.

חלק ב — מלכים ב וישעיה

6. ישעיה, פרק ה'

- א. (1) המשל [א'-ב'], פנייה של השומעים שישפטו [ג'-ד'], פסק הדין [ה'-ו'], הנמשל [ז'].
(2) משום שהשומעים פוסקים את הדין [מזדהים עם בעל הכרם] בעצמם לפני שהם מבינים שהם אלו שעומדים למשפט [לפני שהם מבינים שהם הנמשל].
- ב. החטא — הסגת גבול (של בית או שדה). העונש: הידלדלות האוכלוסייה, כנגד החטא של הוצאת עניים מביתם, ייענשו העשירים שבתיהם והיו ללא אדם. אך: יבול דל, כנגד החטא של לקיחת שדות מעניים.
- ג. (1) בשלב הראשון האדם רודף אחר היין "שכר ירדפו", ובשלב השני היין רודף אותו "יין ידליקם".
(2) יש סכנה בשתיית יין. שתיית יין עלולה להביא את האדם להתמכרות / איבוד שליטה, ולכן צריך לשתות במידה / להימנע / להיזהר בשתיית יין / להיזהר בשתייה מרובה.
לא לקבל: אסור לשתות יין.

7. ישעיה, פרק ז'

- א. (1) התוכנית של שני המלכים הייתה לכבוש את יהודה ולהמליך במקום אחז את בן טבאל.
(2) הנביא ציווה על אחז לא לנקוט בשום פעולה כנגד ארם וישראל ולא לפחד מהם. אחז הפר את ציווי ה' וכתר ברית עם תגלת פלאסר מלך אשור.
- ב. (1) נבואת הנחמה: מלכי ישראל וארם שתוקפים את יהודה יכלו.
(2) נבואת הפורענות: מלך אשור יעלה על יהודה.
- ג. דור הפלגה חשב לבנות מגדל וה' הפר את עצתם ופיזר אותם.
אחיו של יוסף חשבו למכור אותו לעבד ולבסוף הוא נהיה שליט מצרים והם השתחוו לו.
יונה ביקש לחמוק משליחותו ולבסוף הוא קיים את צו ה' ואנשי נינוה חזרו בתשובה.

8. ישעיה, פרקים י'-י"א

- א. (1) המשל: כריתת יער עצום בכוח. הנמשל: מפלת אשור הייתה מוחלטת.
 (2) מלאך ה' בא בלילה והרג 185,000 חיילים של צבא אשור.
 ב. המלך שופט בצדק וזהו תיקון לעיוות המשפט שמתואר בישעיה, פרק א'.
 ג. (1) גזע = מלכות בית דוד / בית ישי. חוטר = חזקיהו המלך. נצר = מלך המשיח.
 (2) גם אם תסתיים מלכות בית דוד, עתיד המשיח להיות משושלת בית דוד.

9. ביטחון והשתדלות

- א. פעולות המבטאות השתדלות, סתימת מעיין הגיחון, הכנת כלי מלחמה, ארגון מחדש של הצבא והפיקוד, ביצור חומת העיר. פעולה המבטאת ביטחון, חזקיהו קורא לעם לבטוח בה'.
 ב. (1) פרשת המרגלים — ראוי להשתדל לנצח במלחמה ולא לסמוך על הנס.
 פרשת המלך — ראוי לבטוח בה' [ולא לסמוך על ההשתדלות בלבד]. אומנם יש להשתדל ולהיערך למלחמה אך אין לסמוך על ההשתדלות האנושית, אלא יש להבין שהניצחון יבוא בעזרת הקב"ה.
 (2) פירוש רמב"ן שבפרשת המלך מתאים לביקורת הנביא, משום שבשני המקורות יש ביקורת על הסתמכות מוגזמת על השתדלות ועל היעדר ביטחון בה'.
 ג. (1) יוסף ביקש משר המשקים שבצאתו יזכיר אותו לטובה לפרעה כדי שישוחרר מבית האסורים.
 (2) יוסף תלה את הצלתו בשר המשקים.

חלק ג — יונה ותהלים

יש לענות על אחת מן השאלות 10-11.

10. יונה

- א. (1) רד"ק: יונה חשש שאנשי נינוה יחזרו בתשובה ואז יהיה קטרוג על עם ישראל שלא שב בתשובה אף על פי שה' שולח לו נביאי תוכחה.
אברבנאל: יונה לא רצה בהצלת נינוה בירת אשור משום שידע שממלכת אשור עתידה לפגוע בישראל.
הרב בכרך: יונה התקשה לקבל את רעיון התשובה.
 על פי האתר — יונה ידע שתשובתם של אשור תהיה תשובה שאינה שלמה ולכן לא הגון שה' יקבל את תשובתם.
 (2) האב: ה', הב: עם ישראל. ליונה סדר עדיפויות שגוי, הוא דואג לכבודם של ישראל ולא לכבוד ה'. עונשו של יונה שה' דיבר עימו רק פעמיים ולא יותר.
 ב. שיש לרחם על נינוה. לקבל גם: רחמיו של ה' על כל מעשיו. לקבל גם: אדם לא יכול הבין את דרך הנהגתו של ה'.

11. תהלים, מזמור ל'

- א. (1) אבן עזרא: הצרה היא הגלות.
רש"י: הצרה היא חטא והישועה היא סליחה.
דעת מקרא: רפואה ממחלה.
 (2) הכעס של ה' חולף ברגע, וטובו של ה' הוא לאורך זמן. מידה טובה מרובה ממידת פורענות. אג: מטרת הכעס של ה' הוא להביא לסליחה, לכפרה ולחיים (מלבי"ם).
 ב. (1) המתפלל חשב שתמיד יהיה לו טוב, ובעקבות הצרות שהיו לו הוא הבין שטעה.
 (2) תכלית ההצלה היא להודות לה' ולכבדו.